

Η ΑΝΑΔΟΧΗ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ*

Καλλιόπη Παπαϊωάννου

*M.S.W. - Καθηγήτρια Κοινωνικής Εργασίας
ΤΕΙ Αθήνας*

Η Αναδοχή και η Κοινότητα

Οι ανάδοχοι γονείς όπως όλοι οι σύγχρονοι άνθρωποι έχουν πολλούς κοινωνικούς ρόλους αλλά, αντίθετα από τους άλλους, έχουν υποχρέωση να καλύψουν ένα ρόλο που είναι ασαφής, συχνά αντικρουόμενος αλλά και το σημαντικότερο, παραπλήσιος και όχι ακριβώς ίδιος με τον ιερό ρόλο του γονιού. Ο όρος ρόλος χρησιμοποιείται εδώ για να υπογραμμίσει ένα σύνολο δικαιωμάτων και ευθυνών και αποτελεί μια συντομογραφία της συμπεριφοράς που πρέπει να έχει το άτομο που “παίζει” το ρόλο αυτό. Δεν αναφέρεται στη συμπεριφορά των ανάδοχων γονιών αλλά μάλλον στις απαιτήσεις αναφορικά με τη συμπεριφορά τους. Οι δυσκολίες επικεντρώνονται α) στις διαφορές ανάμεσα στα μέλη ενός συγκεκριμένου συστήματος αναδόχων οικογενειών, και β) στο ότι ακόμη και εάν δεν υπάρχει σοβαρή σύγκρουση στο σύστημα - ρόλος, οι ανάδοχοι γονείς μπορεί να αδυνατούν να εκπληρώσουν τις απαιτήσεις του ρόλου τους γιατί έχουν σοβαρά συναισθηματικά προβλήματα, πρακτικές δυσκολίες κλπ.

Ο κοινωνικός λειτουργός στην αναδοχή. Από πολλούς ανάδοχους γονιούς ο κοιν. λειτουργός θεωρείται ένας ανεπιθύμητος... επόπτης που ανακατεύεται και αλλοίμονο αν ο τελευταίος πέσει σε αυτή την παγίδα. Όπως διατυπώνει ο Trassier στο βιβλίο του “In Place of Parents” αντίθετα από τη συνηθισμένη οικογένεια η αναδοχή αποτελείται πάντοτε από το ανάδοχο παιδί, τους ανάδοχους γονείς, τους φυσικούς γονείς και τον κοιν. λειτουργό δηλ. την οργάνωση που εκπροσωπεί ο τελευταίος. Οι πιο πετυχημένες τοποθετήσεις παιδιών ήταν πάντοτε αυτές όπου ανάδοχοι γονείς και κοιν. λειτουργός αναγνωρίζουν και κατανοούν αυτή την ουσιαστική διαφορά. Εξ αρχής είναι συνεργάτες που αντιμετωπίζουν μαζί μια δύσκολη κατάσταση. Σήμερα υπάρχει γενικά η θεώρηση ότι οι περισσότεροι ανάδοχοι γονείς αντιμετωπίζουν τον κοινωνικό λειτουργό ως κάτι ανάμεσα σε συνεργάτη και φίλο.

Η επιτυχία της αναδοχής εξαρτάται από το βαθμό συνεργατικότητας που με τη κατεύθυνση του κοινωνικού λειτουργού αναπτύσσεται και στηρίζεται. Δυσκολίες όμως ανακύπτουν στην υλοποίηση αυτής της πραγματικότητας που πηγάζουν από ασάφειες στην περιγραφή του ρόλου του ανάδοχου γονέα έτσι ώστε οι κοιν. λειτουργοί να έχουν διαφορετικές απαιτήσεις για τις ίδιες καταστάσεις. Π.χ. πρέπει όλα να αναφέρονται στον κοιν. λειτουργό, να αναφέρονται αμέσως ή στην επόμενη επίσκεψη. Αυτό εξαρτάται από τη σοβαρότητα του θέματος, μπορεί ο ανάδοχος γονιός να αναλάβει την ευθύνη

* Η εισήγηση πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια, ομάδας εργασίας με σχετικό θέμα, του Ευρωπαϊκού Συνεδρίου για την Αναδοχή, 2-4 Νοεμβρίου 1990.

της διάκρισης αυτής, ανάμεσα σε σημαντικά ή φαινομενικά όχι που όμως μπορεί να προμηνύουν μεγαλύτερα προβλήματα; Η ακόμη πότε, πόσο και από ποιο ενημερώνονται οι φυσικοί γονείς; Σήμερα είναι πλέον πλατιά παραδεκτό ότι η καλή συνεργασία περιλαμβάνει και τους φυσικούς γονείς στο βαθμό που οι ίδιοι ενδιαφέρονται. Χρειάζεται να βοηθηθούν να καταλάβουν τους λόγους και τις αρχές πίσω από τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται, γιατί σήμερα ακόμη περισσότερο ίσως από άλλοτε, ο σκοπός της αναδοχής είναι η επιστροφή του παιδιού στη φυσική του οικογένεια αργά ή γρήγορα και στην κοινότητα όπου μένει. Να προσθέσω στο σημείο αυτό ότι με επίκεντρο το παιδί πάντοτε, κατά τη διάρκεια της αναδοχής, επιβάλλεται η συντονισμένη και σε βάθος συνεργασία κοιν. λειτουργού και φυσικών γονιών ώστε οι λόγοι που επέβαλαν την αναδοχή να μειωθούν ή καλύτερα να εκλείψουν ενώ η αναδοχή θα έχει αποτελέσει μια εμπειρία ζωής για το παιδί, τους γονείς του και τους συνεργάτες στην αναδοχή της οργάνωσης, τους ανάδοχους γονείς.

Ανάδοχοι Γονείς. Κάθε ρόλος μαθαίνεται ή αποκτιέται από συνδυασμό “εκούσιας εκπαίδευσης ή τυχαίας μάθησης”, υπογραμμίζει ο Sarbin στο *Role Theory, Handbook of Social Psychology* μέσω της επικοινωνίας με τους άλλους, με το παιχνίδι κλπ. Η επιτέλεση ενός ρόλου εκτός από την εξοικείωση με το περιεχόμενο της, περιλαμβάνει και τις αλλαγές που επιβάλλουν οι κοινωνικές απαιτήσεις και που βέβαια δεν είναι στατικές. Έτσι το κάθε ζευγάρι ανάδοχων γονιών για να είναι επαρκές στο ρόλο του, εκτός από τις δικές του ικανότητες, χρειάζεται βοήθεια από τον κοιν. λειτουργό για να μπορεί να διακρίνει αυτές τις αλλαγές αλλά και για να μην αισθάνεται μόνος σε δύσκολα ή καινούργια μονοπάτια. Ο ανάδοχος γονιός χρειάζεται ακόμη ευκαιρίες να συζητήσει με άλλους που έχουν τον ίδιο ρόλο ή με άλλα μέλη του συστήματος αναδοχής πάνω στην έννοια και την επίδραση των αλλαγών. Δυστυχώς οι ευκαιρίες για εκούσια εκπαίδευση δεν δίνονται ούτε πριν ούτε κατά τη διάρκεια της αναδοχής. Επειδή δε η “τυχαία” μάθηση, βιβλιογραφία, άλλοι ανάδοχοι γονείς στην κοινότητα απουσιάζει παντελώς σχεδόν, θέματα όπως ευθύνες, προνόμια κλπ. μένουν αναπάντητα.

Σήμερα στην άσκηση της Κοινωνικής Εργασίας ξέρουμε ότι υπάρχουν ουσιώδεις διαφορές ανάμεσα στο γονικό και στον ανάδοχο γονικό ρόλο. Ποιες είναι οι απαιτήσεις αλλά και πώς μαθαίνεται ο δύσκολος ρόλος του ανάδοχου γονέα; Βέβαια κάθε αναδοχή είναι διαφορετική. Αυτό δεν υποτιμά καθόλου την ανάγκη, εφόσον οι ανάδοχοι γονείς είναι συνεργάτες της οργάνωσης, να πρέπει να ενθαρρυνθούν να παρακολουθήσουν “μαθήματα” στα πλαίσια ομάδων που το περιεχόμενό τους αναφέρεται στην αναδοχή και την ιδιαιτερότητά της, τις αρχές και τις μεθόδους που τη διέπουν και πριν συναποφασίσουν (με την οργάνωση) να αναλάβουν το ρόλο του ανάδοχου γονέα. Ακόμη να υπάρχουν συμβουλευτικές ομάδες, με συντονιστές κοινωνικούς λειτουργούς, που κατά τη διάρκεια της “θητείας” τους, θα δίνεται η ευκαιρία ανταλλαγής εμπειριών, απόψεων, διαφωνιών, ακόμη και συναισθηματικής εκφόρτισης. (Εξυπακούεται ότι οι ανάδοχοι πατέρες επιβάλλεται να συμμετέχουν στις ομάδες αυτές όπως και σε ολόκληρη την πορεία της αναδοχής). Οι εμπειρίες αυτές δίνουν ταυτότητα στους ανάδοχους γονείς, ταύτιση με την οργάνωση, υποστήριξη στο έργο τους και γενικά στην αύξηση του ενδιαφέροντός τους για τα παιδιά που δεν είναι “μόνα” τους. Ο Dall στο βιβλίο του *“Group Learning for Foster Parents. II In A Public Agency, Children”*, θεωρεί πέντε τα βασικά πλεονεκτήματα των ομάδων αυτών: 1. Ταύτιση με το ρόλο ώστε να μειώνονται οι ανησυχίες των αναδόχων γονέων διότι οι γνωστοί τους, η γειτονιά ή η κοινότητα τους θεωρεί λίγο περίεργους επειδή ακριβώς είναι ανάδοχοι γονείς. 2. Δύσκολοι στη συνεργασία πρόσωπο με πρόσωπο, ανάδοχοι γονείς διευκολύνονται να εκφραστούν στα πλαίσια της ομάδας που αποτελείται από

ανάδοχους γονείς επίσης. 3. Διευρύνεται γενικά ο ορίζοντας των στοιχείων-λεπτομερειών της αναδοχής. 4. Συνεργάζονται και η γνώμη τους λαμβάνεται υπόψη αναφορικά με τα θέματα της αναδοχής. 5. Δημιουργία κοινωνικών σχέσεων και φιλίας ανάμεσα στους ανάδοχους γονείς μέλη της ομάδας που εν τέλει συμπεριλαμβάνει και τα ανάδοχα παιδιά.

Έτσι και τότε μόνο θα είναι δυνατόν να μη θεωρούμε ότι ο ανάδοχος γονιός είναι γονιός “περιορισμένης ευθύνης” ή ακόμη να φθάσουμε στο σημείο, όπως πολλοί διατείνονται, να εγκαταλείψουμε κάθε προσπάθεια αλλαγής του όρου “ανάδοχος γονιός” για ένα άλλο όρο που θα αναφέρεται στην πρόσκαιρη προστασία του παιδιού... κάποιου άλλου.

Εδώ, πιστεύω θα πρέπει να γίνεται μια σαφής διάκριση ανάμεσα στους ανάδοχους γονείς που πολύ πρόσκαιρα φροντίζουν ένα παιδί και σε αυτούς που του προσφέρουν μια οικογένεια για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ανάδοχοι και Φυσικοί Γονείς. Όπως προαναφέρθηκε οι ρόλοι ομοιάζουν αλλά είναι και διαφορετικοί συγχρόνως. Ο Mc Coy στο περιοδικό Social Casework vol. XLIII No. 5, 1962, επισημαίνει ότι ενώ ο ρόλος των φυσικών γονιών ενέχει το μοναδικό στοιχείο του δεσμού αίματος αλλά και την έννοια της κατοχής, (“δικό” μου είναι το παιδί κλπ.), ο ρόλος του ανάδοχου γονέα δεν περιλαμβάνει τέτοια στοιχεία. Σα συνέπεια αυτού είναι αποδεκτό και προσδοκόμενο, ο φυσικός γονιός να έχει το δικαίωμα να οργανώσει - προγραμματίσει τη ζωή του παιδιού του αναφορικά με κατοικία, εκπαίδευση, κοινωνικές σχέσεις, θρησκευτική - πολιτική τοποθέτηση. Σε αντιπαράθεση, ο ανάδοχος γονιός 1) δεν έχει “δικό” του παιδί, 2) συμμερίζεται με τους φυσικούς γονείς και την οργάνωση όλα τα προνόμια ενώ οι καθημερινές ευθύνες παραμένουν δικές του. 3) Και οι δύο γονείς “ενδιαφέρονται” για το παιδί αλλά οι φυσικοί γονείς “απαιτούν” αγάπη και υπακοή γιατί έτσι υπαγορεύουν τα στερεότυπα της σημερινής κοινωνικής δομής.

Το Ανάδοχο Παιδί εξάλλου, μπορεί, αν δεν το προσέξουμε ιδιαίτερα, να αισθάνεται ότι πιέζεται να διακόψει τους συναισθηματικούς του δεσμούς με τους φυσικούς του γονείς. Οι ανάδοχοι γονείς συγχρόνως, προσδοκούν συμπεριφορά ανάλογη με τα δικά τους πρότυπα, χωρίς να παίρνουν υπόψη τους τη μέχρι τώρα οικογενειακή και κοινωνική εμπειρία του παιδιού. Ο επαγγελματικός τους ρόλος, τους φέρνει αντιμέτωπους με το εξής δίλημμα: τους υπαγορεύει να ενθαρρύνουν στα ανάδοχα παιδιά την αγάπη και την ταύτισή τους με τους φυσικούς γονείς ενώ αυτοί οι ίδιοι πρέπει να φροντίσουν να μην αλλάζουν γενικά οι όροι ζωής του παιδιού από πειθαρχία έως οικογενειακές συνθήκες, γιατί το παιδί πρέπει να βρίσκεται σε φυσική και συναισθηματική κατάσταση επιστροφής στους φυσικούς του γονείς.

Επισκέψεις φυσικών γονιών. Το δικαίωμά τους να επισκεφθούν το παιδί τους όποτε επιθυμούν και όποτε αυτό είναι βολικό και για τους ανάδοχους γονείς, πρέπει να τονιστεί. Εδώ πρέπει να αναφερθούν και οι ανάγκες των ανάδοχων παιδιών. Αν και πόσο δηλ. ωφελούν το παιδί αυτές οι επισκέψεις. Όσον αφορά τους ανάδοχους γονείς, οι επισκέψεις είναι μία ακόμη υπενθύμιση ότι το παιδί δεν είναι δικό τους και ότι η παραμονή του είναι προσωρινή. Εξάλλου η διασαφήνιση των κανόνων που διέπουν τις επισκέψεις με τους φυσικούς γονείς είναι απαραίτητο να προηγηθεί των επισκέψεων ώστε να μη δημιουργηθούν παρανοήσεις και προβλήματα. Δικαίωμα επισκέψεων έχουν ασφαλώς οι γονείς αλλά συγχρόνως είναι αναφαίρετο δικαίωμα και των αναδόχων γονέων να εξακολουθήσουν να ζουν αρμονικά με το ανάδοχο παιδί τους ώσπου να έλθει ο καιρός να επιστρέψει

κοντά στους φυσικούς του γονείς και να παίρνουν ικανοποίηση από το ρόλο τους. Κάθε προσπάθεια των φυσικών γονιών που αποτελεί υπέρβαση του δικαιώματος της επίσκεψης δημιουργεί αναπόφευκτα εχθρότητα - επιθετικότητα στα άλλα μέλη του συστήματος "αναδοχή". Π.χ. υποσχέσεις του τύπου "θα σε πάρω σπίτι σύντομα" όταν ξέρουν ότι αυτό δεν είναι εφικτό και παρότι τους έχει εξηγηθεί η βλάβη που μπορεί αυτή η υπόσχεση να έχει στο παιδί τους και στην ισορροπία των σχέσεών του, πρέπει να αποφεύγονται τελείως. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι ανάδοχοι γονείς μπορεί να απαιτήσουν λιγότερες ή καθόλου επισκέψεις. Ο ρόλος του κοιν. λειτουργού που είναι μεσολαβητικός, επιβάλλει βαθειά κατανόηση και βοήθεια προς τις δύο πλευρές. Δεν συμμαχεί ούτε καταδικάζει αλλά είναι σταθερός και δίκαιος. Είναι προφανές ότι όσο καλύτερη είναι η προετοιμασία για τις επισκέψεις, όσο δίνονται ευκαιρίες συζήτησης και επεξηγήσεων ώστε να μην υπάρχουν ασάφειες και απορίες, τόσο λιγότερα προβλήματα ανακύπτουν.

Μερικές από τις δυσκολίες που συνηθέστερα παρουσιάζονται σχετικά με τις επισκέψεις των φυσικών γονιών, έχουν περιγραφεί από τον καθηγητή του Παν/μίου του Nottingham της Αγγλίας και αναφέρονται: 1. στους γονείς εκείνους που οι συνθήκες της ζωής τους δεν δείχνουν ότι θα μπορέσουν να κάνουν σπιτικό για τα παιδιά τους. Τα ονομάζει μάλιστα "ορφανά ζώντων γονέων" που ποτέ δεν θα μπορέσουν να υιοθετηθούν και να αποκτήσουν την ασφάλεια και τη μονιμότητα που κάθε παιδί χρειάζεται για την ψυχική του ασφάλεια και τη μονιμότητα που κάθε παιδί χρειάζεται για την ψυχική του υγεία. 2. στους γονείς που έχουν μειωμένα δικαιώματα επισκέψεων για λόγους ανήθικης συμπεριφοράς π.χ. ο πατέρας που εγκαταλείπει τη σύζυγο και τα παιδιά του και εμφανίζεται ξαφνικά και με απαιτήσεις επισκέψεων. 3. στους γονείς εκείνους που δεν επισκέπτονται το παιδί τους σχεδόν ποτέ και ξαφνικά εμφανίζονται μαζί διεκδικώντας γονικά προνόμια. 4. στο συνδυασμό τέλος των δύο τελευταίων. Π.χ. άγαμη μητέρα που "εξαφανίζεται" και μετά απαιτεί επισκέψεις.

Επιλογή Ανάδοχων Γονιών. Περιλαμβάνει ένα αριθμό συνεντεύξεων, στο γραφείο του κοιν. λειτουργού και στο σπίτι του υποψήφιου ανάδοχου γονέα. Οι πρώτες είναι διερευνητικές και για τους δύο, να προχωρήσουν ή όχι στη συνεργασία αυτή. Εδώ υπάρχει σημαντική διαφορά από τις συνεντεύξεις που συνήθως κατευθύνει ο κοιν. λειτουργός. Οι υποψήφιοι ανάδοχοι γονείς έρχονται στην οργάνωση για να προσφέρουν υπηρεσίες. Είναι βέβαια δυνατόν να έχουν ακάλυπτες ανάγκες αλλά δεν θεωρούν τους εαυτούς τους "πελάτες", (ούτε και οι περισσότεροι κοιν. λειτουργοί τους "βλέπουν" έτσι). Ο κοιν. λειτουργός συνήθως κινητοποιεί και υποστηρίζει ενώ εδώ έχει το ρόλο του κριτή του ζευγαριού σχετικά με την καταλληλότητά του ή όχι για την αναδοχή, είναι υπεύθυνος να αποφασίσει αν το δεχθεί ως συνεργάτη και μέρος της υλοποίησης του σκοπού της οργάνωσης αλλά ίσως και να το απορρίψει εφόσον δεν καλύπτει τις προϋποθέσεις και τις απαιτήσεις του ρόλου του ανάδοχου γονιού (Κάτι όντως δύσκολο ιδιαίτερα με ζευγάρια από πιο ανεβασμένες κοινωνικοοικονομικές τάξεις όπου η οικογενειακή και προσωπική τους ζωή δεν υπόκειται σε διερευνήσεις, (D. Hutchinson "In Quest of Foster Parents", Columbia Un. Press, 1951). Το επίκεντρο της αναδοχής παραμένει πάντοτε το παιδί που χρειάζεται για λίγο ή περισσότερο καιρό, οικογενειακό περιβάλλον που θα υποκαταστήσει το δικό του.

Ο αριθμός των συνεντεύξεων ποικίλλει ανάλογα με τις γνώσεις και την εμπειρία του κοιν. λειτουργού, τη συνεργασία που αναπτύσσεται, τα προβλήματα που παρουσιάζονται από τους υποψήφιους ανάδοχους γονείς, το φόρτο εργασίας, τη δομή κάθε οργάνωσης σε σχέση με το επίπεδο της Κοινωνικής Εργασίας που ασκείται. Η αρχική φάση της συνεργασίας πρέπει να γίνεται και με τους

δύο υποψήφιους ανάδοχους γονιούς χωριστά και μαζί, ώστε να δοθούν ευκαιρίες για ολοκληρωμένες συζητήσεις - ανταλλαγές απόψεων. Ο “ξεχασμένος” ανάδοχος πατέρας άρχισε να παίρνει τη θέση που του πρέπει όπως ο πατέρας σε κάθε οικογένεια, κάτι που σημαίνει ότι δέχεται να συμμετέχει στις ευθύνες αλλά και στις χαρές της αναδοχής. Ο E. Glickman ανάμεσα σε πολλούς άλλους δίνει έμφαση και στην παρουσία των φυσικών παιδιών αν υπάρχουν. Επιδιώκονται συζητήσεις του κοιν. λειτουργού μαζί τους για τη σημασία της αναδοχής, όχι μόνο για να διαπιστωθούν οι αντιδράσεις τους στην “απειλή” της επέκτασης της οικογένειάς τους αλλά και να διερευνηθεί η δομή και λειτουργία της οικογένειας αφού “η συμπεριφορά του παιδιού είναι κατά το πλείστον συμπτωματική της συμπεριφοράς των γονιών”.

Ανάδοχοι Γονείς και Φυσικά Παιδιά. Γενικά πιστεύεται ότι ανάδοχοι γονείς με δικά τους παιδιά και την εμπειρία τους ως γονείς, διαθέτουν ένα επιπλέον προσόν για την επιτυχία της αναδοχής εφόσον το οικογενειακό περιβάλλον που έχει ανάγκη ένα παιδί που οι γονείς του δεν μπορεί να του προσφέρουν ένα σπιτικό, είναι πιο πλήρες. Βέβαια και ζευγάρια χωρίς παιδιά, έχουν είναι αλήθεια περισσότερο χρόνο να διαθέσουν, δεν υπάρχει θέμα ζήλειας ανάμεσα στα “αδέλφια”, έχουν ίσως πιο μεγάλο ενθουσιασμό για τη νέα τους ιδιότητα. Η γονική εμπειρία πάντως είναι γενικά παραδεκτό ότι αποτελεί ένα θετικό στοιχείο στην υποψηφιότητα των ανάδοχων γονιών. Εδώ θα ήθελα να προσθέσω και την προσωπική μου γνώση πάνω στο θέμα, μπτέρα με μικρό παιδί που θα το άφηνε κάπου επί πληρωμή για να εργαστεί, έστω και λίγες ώρες, διαλέγει το ρόλο της ανάδοχης μπτέρας με αποτέλεσμα να μένει στο σπίτι με το παιδί της και να εργάζεται αμοιβόμενη σε μια δουλειά αξιοπρεπή και ενδιαφέρουσα. (Κ. Παπαϊωάννου. *Υποκατάστατα Οικογένειας - Ανάδοχοι Γονείς*. “Διεθνές Συμπόσιο για το Παιδί στον Κόσμο του Αύριο”, Αθήνα, 2-8/7/1978).

Ανάδοχοι Γονείς και Συστατικά Γράμματα. Η χρήση συστάσεων έχει γίνει αναπόσπαστο μέρος της ζωής μας σήμερα κάτι που ακολουθείται και στην πορεία της μελέτης υποψηφιότητας μιας ανάδοχης οικογένειας. Ο σκοπός της τακτικής αυτής είναι κυρίως να διευρυνθεί η βάση της ευθύνης για τη λήψη αποφάσεων και για να δοθεί μια πιο σαφής εικόνα στην όλη διαδικασία. Στην Κοινωνική Εργασία και ειδικά στον τομέα της αναδοχής, η σημασία των συστάσεων είναι μικρή γιατί αυτό που παίζει τον πρωταρχικό ρόλο είναι οι διανθρωπινες σχέσεις. Οι συστάσεις είναι μια περισσότερο επιφανειακή τυπική εξασφάλιση. Μπορούμε και με πόση σιγουριά, να βασιστούμε στις γνώμες άλλων; Είναι χαρακτηριστική η περικοπή που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Charity Organization Review*, M.W.G., 1/1941, “... συστάσεις δίνουν ο γιατρός, ο αστυνομικός, το δικαστήριο, προσωπικοί γνωστοί κλπ. δηλαδή από κάποιον που δεν γνωρίζεις παίρνεις πληροφορίες για κάποιον που δεν ξέρεις”.

Η οικογενειακή κατάσταση, διάρκεια και σταθερότητα του γάμου, αμοιβαιότητα, εμπειρία κλπ. αποτελούν θετικά κριτήρια στην αναδοχή. Ο E.M. Goldberg στο “*Family Influence & Psychosomatic Illness*”, Tavistock Publications, 1958 κατονομάζει πέντε κριτήρια που βοηθούν στην επιλογή: α) το βαθμό και την άνεση της επικοινωνίας των συζύγων, β) ενδείξεις στοργής ανάμεσα στο ζευγάρι, γ) την αλληλοσυμπληρωνόμενη φύση των ρόλων του ζευγαριού, δ) την ικανότητα και ετοιμότητα των συζύγων να τακτοποιήσουν τις δυσκολίες και τις εντάσεις μέσα στις σχέσεις τους, ε) την αναγνώριση και αποδοχή των ατομικών τους διαφορών.

Η χρήση εξάλλου εντύπων αιτήσεων πριν από την αρχή της επικοινωνίας με την οργάνωση, δεν

πρέπει να είναι ιδιαίτερα λεπτομερειακές εφόσον αφενός μεν η έμφαση τοποθετείται σε συναισθηματικά κριτήρια περισσότερο και όχι τόσο στη διάταξη του σπιτιού, στην τοποθεσία του ή στο επάγγελμα του υποψήφιου ανάδοχου πατέρα όσο στο γεγονός ότι μονολεκτικές απαντήσεις δεν διαφωτίζουν καθόλου. Η χρήση ερωτηματολογίων, όπως υποστηρίζεται και στη βιβλιογραφία μετά την πρώτη συνέντευξη, προσφέρει πλούσιο έδαφος για συζήτηση μεταξύ κοιν. λειτουργού και υποψήφιων ανάδοχων γονιών αλλά και σημείο αναφοράς για μείωση του αριθμού των υποψηφίων, αν είναι μεγάλος ή ακατάλληλος.

Αμοιβή. Όλο και πιο πολύ γίνεται παραδεκτό ότι οι ανάδοχοι γονείς πρέπει να αμοιβονται περισσότερο από τη στοιχειώδη κάλυψη των αναγκών του ανάδοχου παιδιού. Η παλιά νοοτροπία ότι αυτό θα προσελκύσει ανεπιθύμητους υποψήφιους απορρίπτεται συνεχώς περισσότερο γιατί η κρίση γίνεται κατά τη διάρκεια της κοινωνικής μελέτης των υποψηφίων. Η προσέλκυση αντίθετα, ατόμων που έχουν μια κάποια κοινωνικοοικονομική άνεση αλλά κυρίως όρεξη και κέφι πιστεύω ότι είναι βέβαια. Μήπως αυτό θα σημαίνει επαγγελματοποίηση όπως διατείνονται μερικοί; Πιστεύω πως όχι γιατί α) είναι δική τους επιλογή και όχι ανάγκη που επιβάλλεται, β) δεν υποβιβάζονται ούτε ως άτομα ούτε η δουλειά που αναλαμβάνουν (αναδοχή) είναι τόσο μικρής αξίας. Αντίθετα, η ικανοποίηση και η αίσθηση πληρότητας μαζί με την ταύτιση με την οργάνωση, θα αποτελέσουν κίνητρα για συμμετοχή στο πρόγραμμα της αναδοχής που αποτελεί κοινωνικό έργο και συμμετοχή στα κοινά.

Προσέλκυση Ανάδοχων Γονέων. Είναι αλήθεια ότι ο αριθμός των ανάδοχων γονιών είναι ακόμη μικρός, λίγο γνωστός και συχνά παρερμηνευμένος. Μερικοί από τους λόγους για την κατάσταση αυτή οφείλονται στο ότι: α) οι νομοθετικές ρυθμίσεις για τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας είναι παλιές και περιορισμένες αλλά και οι ίδιες οι οργανώσεις είναι ασαφείς αναφορικά με την αναδοχή και τη σημασία της. Π.χ. “σοβαρότερα” προβλήματα παιδιών όπως εγκληματικότητα, πολυπροβληματική οικογένεια, κλπ. έχουν προτεραιότητα. β) οι κοινωνιολογικές παράμετροι όπως η μείωση του αριθμού των παιδιών στην οικογένεια που θεωρείται “της μόδας” και που καθιστά την εξεύρεση χώρου στην οικογένεια προβληματική. γ) η αύξηση του αριθμού των εργαζομένων γυναικών, (η ανάδοχη μητέρα ως εργαζόμενη και η αποδοχή της από την κοινότητα ως εργαζομένης δεν θα συμβάδιζε με την έννοια γυναίκα και εργασία;). δ) Η αύξηση των διαζυγίων και των νέων γάμων. ε) οι πολιτισμικές σημερινές αξίες που δίνουν έμφαση στη φυσική οικογένεια και υποβιβάζουν κάθε υποκατάστατό της, το περιβάλλουν με καχυποψία ενώ απορρίπτουν κάθε επέμβαση στη φυσική οικογένεια, (μεταβιομηχανική αστική και αγροτική οικογένεια).

Τρόποι Προσέλκυσης. Δεν έχουν αλλάξει τόσο όσο θα περίμενε κανείς στη σημερινή εποχή της πληροφορικής και της δορυφορικής επικοινωνίας. Υπάρχουν αυτοί που προσέρχονται μόνοι τους να μάθουν για την αναδοχή ή γνωρίζοντας κάτι να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους. Και βέβαια οι δημόσιες σχέσεις, η πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση του κοινού με ομιλίες σε διάφορες ομάδες μέσα στην κοινότητα αλλά και πηγών της όπως η εκκλησία με τους εκπροσώπους της, το σχολείο και οι δάσκαλοι του, το κέντρο υγείας και το νοσοκομείο με τους γιατρούς και το νοσηλευτικό προσωπικό. Με τις ενέργειες αυτές θα ξεκαθαρίσουν πολλές λανθασμένες έννοιες και ασάφειες, θα μειωθούν οι κάποιες καχυποψίες, και ακόμη υποψήφιοι που είναι ακατάλληλοι θα αποσυρθούν από μόνοι τους. Βέβαια για την εκστρατεία αυτή που είναι μακρόχρονη, είναι απαραίτητη η κατάλληλη και μακρόχρονη προετοιμασία. Απευθύνεται στην κοινότητα, στους μελλοντικούς μας ανάδοχους

γονείς που δεν ξέρουν τι σημαίνει αναδοχή αλλά επιθυμούν να πληροφορηθούν και να συμμετέχουν επαγγελματικά σε ένα καθαρά κοινωνικό έργο που προσφέρει την ικανοποίηση του γονιού αλλά και την αναγνώριση, ηθική και υλική του εργαζόμενου σε ένα σημαντικό και αξιοπρεπές έργο που προκαλεί υπερηφάνεια και πηγή μίμησης μέσα στην κοινότητα. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης θα είναι και η συστηματική αποδοχή - ένταξη του ανάδοχου παιδιού στην κοινότητα και όχι η αδιαφορία ή/και απόρριψή του ως διαφορετικού, άμοιρου ή θέσει αρνητικού στοιχείου.

Οι ανάδοχοι γονείς, όπως περιγράφηκε ως τώρα, αποτελούν ένα αναπόσπαστο κομμάτι της κοινότητας, ζουν μέσα της, επηρεάζουν και επηρεάζονται από τις ηθικές αρχές και τις αξίες που τη διέπουν. Το ίδιο και οι φυσικοί γονείς των παιδιών που έχουν ανάγκη ανάδοχης οικογένειας. Η αναδοχή είναι άμεσα συνεπώς συνδεδεμένη με την κοινότητα όπου ασκείται. Η αναδοχή όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως είναι σύστημα. Ένα ολόκληρο λειτουργικό σύνολο που όταν έστω και ένα μέρος του δεν οργανώνεται σωστά ή παραβλέπεται, το σύστημα ολόκληρο υπολειτουργεί.

Κλείνοντας τη μικρή αυτή εισήγηση θεωρώ απαραίτητο να υπογραμμίσω μερικές από τις αδυναμίες του θεσμού της ανάδοχης οικογένειας στην Ελλάδα:

1. Περιορισμός - υποβάθμιση του ρόλου της Κοινωνικής Εργασίας. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στο γεγονός ότι συχνά εκπρόσωποι άλλων ειδικοτήτων αναλαμβάνουν αυτόν τον τόσο εξειδικευμένο τομέα της αλλά και στο γεγονός ότι και εμείς οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν ασκούμε Κοινωνική Εργασία στον τομέα της αναδοχής είτε από ελλειπείς γνώσεις είτε από λαθεμένη αντίληψη του ρόλου μας στον ζωτικό αυτό τομέα της δουλειάς μας. Να υπενθυμίσουμε ότι η ανάδοχη οικογένεια είναι σημαντικότερος συνεργάτης της οργάνωσης, ότι μέσω αυτής ο σκοπός και η λειτουργία της οργάνωσης βρίσκουν την πραγμάτωσή τους και ακόμη ότι “αποκλείοντας” ή/και υποβαθμίζοντας αυτή τη συνεργατική σχέση οργάνωσης και ανάδοχης οικογένειας, στερούμε την ίδια αλλά και το παιδί και τη φυσική του οικογένεια για να μην αναφέρουμε τον εμπλουτισμό της, της ίδιας της οργάνωσης και της κοινότητας. Η ανάδοχη οικογένεια τότε μόνο είναι έτοιμη να αναλάβει το ρόλο της όταν αισθάνεται ότι αποτελεί μέρος της οργάνωσης, ότι προσφέρει και αναγνωρίζεται η προσφορά της από την οργάνωση, που είναι έκφραση της επιθυμίας της κοινότητας να εξασφαλίσει καλή ποιότητα ζωής στα μέλη της. Πιστεύω ότι τότε ο αριθμός, η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα των αναδόχων γονιών θα ανέβει.

2. Η έλλειψη περιοδικής επικοινωνίας ανάμεσα στους ανάδοχους γονείς με πρωτοβουλία της οργάνωσης θα έδινε την ευκαιρία στους ειδικούς αυτούς συνεργάτες να πάρουν δυνάμεις από την ταύτισή τους με την οργάνωση, την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών, την άμιλλα ανάμεσά τους, δίνοντας στην οργάνωση πολύτιμα στοιχεία για αξιολόγηση, διαρκώς ανανεούμενο σχεδιασμό και νέα προγράμματα, (ομάδες ανάδοχων παιδιών, φυσικών γονιών ανάδοχων παιδιών, ανάδοχων παιδιών με ειδικές ανάγκες κλπ.).

3. Η απουσία του ανάδοχου πατέρα κυρίως αλλά και των αδελφιών και άλλων συγγενών από τη συνεργασία τους με τον κοιν. λειτουργό τους στερεί από τη μοναδικότητα του ρόλου τους ίδιους αλλά και τον ανάδοχο παιδί. Η αναδοχή δεν είναι “δουλειά της γυναίκας μου” όπως ισχυρίζονται πολλοί ανάδοχοι πατέρες αλλά όλης της οικογενειακής ομάδας και εν τέλει και της κοινότητάς τους.

4. Συχνά υποτιμούμε το γεγονός ότι υπάρχουν οικογένειες ικανοποιημένες από τη δική τους ζωή που θα μπορούσαν να αποτελέσουν πολύτιμους συνεργάτες της οργάνωσης και καλούς “προσωρι-

νούς” γονείς για το ανάδοχο παιδί που μέσα σε ατμόσφαιρα ηρεμίας και αγάπης για το ίδιο, παραδοχής χωρίς απόρριψη για την οικογενειακή του προέλευση, αισθάνεται ασφάλεια και ικανότητα να δεχθεί τις συχνά δύσκολες εμπειρίες του.

5. Είναι επιτακτική ανάγκη εκμάθησης του ρόλου του ανάδοχου γονιού για να μην αισθάνεται “μόνος” με το ανάδοχο παιδί και τις ευθύνες του αλλά και να βοηθηθούν να μην είναι ανταγωνιστικοί με τους φυσικούς γονείς, να μην ταυτίζονται άλλοτε μαζί τους με αποτέλεσμα να “αποχωρούν” από τη σχέση τους με την οργάνωση.

“Πολλά παιδιά που οι γονείς τους δεν μπορούσαν να τα φροντίσουν, μπόρεσαν να διατηρήσουν την επικοινωνία τους με τους φυσικούς τους γονείς, ενώ μέσα στην αναδοχή οικογένειά τους έπαιρναν την υποστήριξη για να αξιοποιήσουν το δυναμικό τους”. (Child Welfare - Ian. 1979).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Clickman, E., *Child Placement through Clinically Oriented Casework*, N.Y. Colymbia Un. Press, 1957.
2. Παπαϊωάννου Καλ. *Η Απόκτηση βαθύτερης κατανόησης του ρόλου του ανάδοχου γονιού, ενώ βοηθιέται μια ανάδοχη μητέρα να αναλάβει τον υπεύθυνο και συνεχιζόμενο ρόλο της στην προσφορά υπηρεσιών της οργάνωσης*. M.S.W. Thesis. University of Pennsylvania School of Social Work.
3. Rees, St. *Social Work Face to Face*. Ed. Ed. Arnold, London, 1978.
4. Ριβιέ, Μπ. Ρ. *Η Κοινωνική Ανάπτυξη του Παιδιού*, Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα.
5. Smith, R., Carole, *Adoption and Fostering, why and how*, BASW, 1984.
6. Τρισελιώτης, Ι. & Κουσίδου, Τ. *Η Κοινωνική Εργασία στην Υιοθεσία και την Αναδοχή*, Εκδ. Κέντρου Βρεφώ “Η Μητέρα”, 1989.
7. Τσιάντης, Ι. *Η Ψυχολογική Διάσταση στην Αναδοχή*, Αθήνα, 1990.